

Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi*

Saliha BOZDOĞAN YEŞİLOT ¹, Pınar YEŞİL DEMİRCİ ¹, Gürsel ÖZTUNÇ ²

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Tanımlayıcı ve kesitsel olarak planlanan çalışmanın evrenini, bir üniversitenin Hemşirelik Bölümü'nde 2016-2017 yılı bahar döneminde öğrenim görmekte olan 1200 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tamamının incelenmesi planlanmıştır. Araştırma, çalışmaya katılmayı kabul eden 851 hemşirelik öğrencisi (katılım oranı %70) ile tamamlanmıştır. Veriler 2 Mayıs-1 Haziran 2017 tarihleri arasında Kişisel Bilgi Formu ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için etik kurul izni alınmıştır. İstatistiksel değerlendirmede; Student's t testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Tukey testi, Shapiro Wilk testi, Pearson Korelasyon ve Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin %31'i ikinci sınıfta öğrenim görmekte olup, yaş ortalaması 20,46 ±1,85, %67,3'ü kadın, %97,5'i bekâr, %83,5'i çekirdek ailede yaşamakta ve çoğunluğunun annesi ev hanımıdır (%86,8). Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği toplam puan ortalaması 80,78±8,67 olup; yaşlılığın yaşamını sınırlama alt boyut puan ortalamasının 32,92±4,74, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalamasının 29,86±5,62 ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyut puan ortalamasının 18,00±3,51 olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin okudukları sınıflar, doğum yeri ve aile tipi ile ölçek puanları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Sonuç: Araştırma sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Bununla birlikte; birinci sınıfta olan, köyde doğan, geniş aileye sahip olan öğrencilerin daha olumlu ayrımcılık puanına sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı; hemşirelik; hemşirelik öğrencileri.

Determination of Nursing Students' Attitudes Towards Elderly Discrimination and Affecting Factors

ABSTRACT

Aim: It was aimed to determine the attitudes and factors affecting nursing students towards elderly discrimination.

Material and Methods: Population of this descriptive and cross-sectional study consisted of 1200 students who were studying in the Nursing Department of a university in the spring term of 2016-2017. Sample selection was not made in the research and it was planned to reach out the whole population. The study completed with 851 students (participation rate 70%) who agreed to participate in. Data was collected May 2nd to June 1st 2017 by Personal Information Form and Elder Discrimination Attitude Scale. Ethics committee permission received. In statistical analysis; Student's t test, One Way Analysis of Variance, Tukey test, Shapiro Wilk test, Pearson Correlation and Spearman correlation analysis were used.

Results: 31% of the students were in the second year, average age 20.46±1.85, 67.3% female, 97.5% single, 83.5% living in nuclear family and majority of their mothers are housewife (86.8%). Mean score of Elder Discrimination Attitude Scale was 80.78±8.67, mean subscale of life limitation 32.92±4.74, positive discrimination sub-scale mean score 29.86±5.62 and negative discrimination subscale score 18.00±3.51. Significant differences were found between

1 Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Adana, Türkiye

2 Girne Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Girne, Kıbrıs

*Bu çalışma 25-28 Nisan 2019 tarihleri arasında Adana'da düzenlenen 18. Uluslararası Doğu Akdeniz Aile Hekimliği Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Saliha BOZDOĞAN YEŞİLOT, e-mail: saliha81bozdogan@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 11.03.2019, Kabul Tarihi / Accepted: 28.12.2019

students' grades, birth place and family type and scale scores.

Conclusion: It was determined that participant students had a positive attitude towards elderly. However; first grade, born in village, and the students with extended families had more positive discrimination score.

Keywords: Elderly; nursing; nursing students.

GİRİŞ

Yaşlılık, yaşamın diğer evreleri gibi doğal ve kaçınılmaz, biyolojik, kronolojik ve sosyal yönleri ile çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir (1,2). Dünya Sağlık Örgütü, yaşlılığı çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması olarak ifade etmektedir (3). Günümüzde doğum oranlarında azalma, eğitim ve beslenme koşullarının iyileşmesi, anne ve bebek ölüm hızlarının azalması, kronik hastalıklara neden olan risk faktörlerinin kontrol altına alınması ile yaşlı nüfus sayısal ve oransal olarak artmaktadır (2,4). Dünyada 60 yaş üzerindeki bireylerin toplam nüfus içindeki oranı %12 olup, 2050 yılına kadar bu oranın %22'ye yükseleceği öngörülmektedir (5). Avrupa'da 65 yaş ve üzeri yaşlı bireyler, toplam nüfusun yaklaşık %19'unu oluşturmakta ve 2060 yılında bu oranın %30'u aşması beklenmektedir (6). Ülkemizde ise yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 50 yıl önce %3,5 iken, 2019 yılında %9,1'e ulaştığı, 2025 yılında ise bu oranın %11 olacağı öngörülmektedir (7). Dünyada ve ülkemizde yaşlı nüfusun hızla artmasının, yaşlıların aile ve toplum içinde önemli sorunlar yaşamasına neden olabileceği gibi bu durumun toplumsal ve sosyal boyutta yaşlı ayrımcılığına neden olabileceği de öngörülebilir.

Günümüzde yaşlılık, tüm yaşam alanlarında, üretkenlikte, yeterlilikte, bireysellik ve bağımsızlıkta azalma süreci olarak görülmekte, yaşlı ve yaşlılığa kalıplaşmış düşünceler, önyargı ve ayrımcılık ile bakılabilmektedir (8). Yaşlı ayrımcılığı, yaşlıya yönelik olumlu ya da olumsuz tavır, tutum ve önyargıları kapsayan, sosyal ve toplumsal bir durumdur (8,9). Palmore yaşlı ayrımcılığını "ileri yaştaki bireylere yönelik ön yargıyı ifade eden tutum ve davranışlar" olarak tanımlamıştır (8). Yaşlı ayrımcılığı, aynı zamanda genç bireylerin yaşlı bireylere karşı sistematik olarak olumsuz sosyal ve önyargılı davranışlarını da içermektedir (10).

Sağlık bakım alanlarında yaşlı bireyler sıklıkla bağımlılık kavramı etrafında konumlandırılan bir sorun yumağı olarak görülmekte ve etiketlenmektedirler (11). Sağlık bakım hizmeti veren meslek grupları ile konu ile ilgili yapılan çalışmalarda yaşlı ayrımcılığının var olduğu gösterilmiştir (12-14). Literatürde çeşitli bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinin yaşlı bireylere karşı olumlu ve/veya olumsuz tutumlara sahip olduklarını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (15-20).

Hemşirelik öğrencileri, gelecekte sağlık ekibi içinde yer alacak ve yaşlı bireylerin bakım gereksinimlerini karşılayacak olmaları nedeniyle önemli bir gruptur. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının ve etkileyen faktörlerin bilinmesi gelecekte sunulacak hizmetin niteliğini belirlemek ve gereken önlemlerin alınabilmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Tanımlayıcı ve kesitsel olarak planlanan çalışmanın evrenini, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde 2016-2017 yılı bahar döneminde öğrenim görmekte olan 1200 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tümü incelemeye alınmıştır. Araştırma çalışmaya katılmayı kabul eden 851 hemşirelik öğrencisi (katılım oranı %70) ile tamamlanmıştır.

Çalışmanın verileri; hemşirelik bölümü öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine yönelik 13 sorudan oluşan ve araştırmacılar tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" ve öğrencilerin yaşlı ayrımcılığı tutumlarını değerlendiren "Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 7 Ekim 2016 tarihli 57/20 sayılı karar ile izin, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dekanlığından kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden sözlü onam alınmıştır. Kişisel Bilgi Formu; literatüre dayalı olarak hazırlanan; hemşirelik bölümü öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular ile yaşlılık kavramı, yaşlılar ile yaşamaya yönelik deneyimleri, uygulama alanında yaşlı bireyler ile karşılaşma durumları, yaşlılara yönelik duygu ve davranışların yer aldığı 14 sorudan oluşmaktadır (21-24).

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ); yaşlı yaşamını sınırlamaya, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık konularını içeren üç alt boyutlu 23 maddeden oluşan bir ölçektir. YATÖ'nün geçerlik-güvenirlik çalışması Vefikuluçay (21) tarafından 2008 yılında yapılmıştır ve Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı 0,64 bulunmuştur.

Yaşlıya ilişkin ifadelerin yer aldığı likert tipi bu ölçekte, her madde için "kesinlikle katılmıyorum" "katılmıyorum" "kararsızım" "katılıyorum" "tamamen katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Ölçekte yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum cümleleri; tamamen katılıyorsa "5" puan, katılıyorsa "4" puan, kararsızsa "3" puan, katılmıyorsa "2" puan, kesinlikle katılmıyorsa "1" puan olacak şekilde puanlandırılmıştır. Yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumsuz tutum cümleleri ise; tamamen katılıyorsa "1" puan, katılıyorsa "2" puan, kararsızsa "3" puan, katılmıyorsa "4" puan, kesinlikle katılmıyorsa "5" puan olacak şekilde puanlandırılmıştır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 115, minimum puan ise 23'tür. Yaşlı yaşamını sınırlama boyutunun alabileceği maksimum puan "45", minimum puan ise "9"dur. Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık boyutunun alabileceği maksimum puan "40", minimum puan "8"dir. Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık boyutunun alabileceği maksimum puan "30", minimum puan ise "6" olarak belirtilmektedir.

1. Yaşlı yaşamını Sınırlama: Toplumun yaşlı bireyin sosyal yaşamını sınırlamaya ilişkin inanç ve algılarıdır. Bu boyuttan alınabilecek maksimum puan "45", minimum puan ise "9"dur.

2. Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık: Toplumun yaşlı bireye yönelik olumlu inanç ve algılarıdır. Bu boyuttan alınabilecek maksimum puan "40", minimum puan ise "8"dir.

3. Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık: Toplumun yaşlı bireye yönelik olumsuz inanç ve algıdır. Bu boyuttan alınabilecek maksimum puan "30", minimum puan ise "6"dır (21).

İstatistiksel Analiz

Verilerin normallik kontrolünde Shapiro Wilk testi, varyansların homojenliği kontrolünde ise Levene testi kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde; bağımsız iki grup ortalaması karşılaştırmasında Student's t test, ikiden fazla grup ortalaması karşılaştırmasında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), post hoc testlerden ise Tukey testi kullanılmıştır. İki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi değerlendirirken Pearson Korelasyon ve Spearman korelasyon katsayılarından yararlanılmıştır. Bütün analizlerde istatistiksel anlamlılık seviyesi 0,05 olarak alınmıştır. Verilerin analizinde SPSS 21 paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin %31,1'i ikinci sınıfta öğrenim görmekte olup yaş ortalaması $20,46 \pm 1,85$, %67,3'ü kadın, %97,5'i bekâr, %83,5'i çekirdek ailede yaşamakta ve çoğunluğunun annesi ev hanımıdır (%86,8). Öğrencilerin yarıya yakınının (%45) yaşlı bir bireyle yaşama deneyimine sahip oldukları belirlenmiştir. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 1'de yer almaktadır. Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerin YATÖ toplam puan ortalaması $80,78 \pm 8,67$ 'dir. Öğrencilerin yaşının yaşamını sınırlama alt boyut puan ortalamasının $32,92 \pm 4,74$, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalamasının $29,86 \pm 5,62$ ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyut puan ortalamasının $18,00 \pm 3,51$ olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamalarının dağılımı (n = 851)

YATÖ alt boyutları	Ort±SS	Min-Maks	Cronbach Alfa
Yaşının yaşamını sınırlama	32,92±4,74	15,00-45,00	0,591
Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık	29,86±5,62	8,00-40,00	0,769
Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık	18,00±3,51	6,00-30,00	0,420
YATÖ toplam puan	80,78±8,67	56,00-108,00	0,641

Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma, Min: Minimum, Maks: Maksimum

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 2'de yer almaktadır. Öğrencilerin okumakta oldukları sınıfa göre; YATÖ yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,027$). Buna göre bu fark; birinci sınıf ve üçüncü sınıf puan ortalamaları arasındadır ($p=0,014$). Öğrencilerin okumakta oldukları sınıfa göre; YATÖ yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalamaları

bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,005$). Buna göre bu fark; birinci sınıf ve üçüncü sınıf puan ortalamaları arasındadır ($p=0,005$).

Öğrencilerin doğum yerine göre; YATÖ yaşının yaşamını sınırlama puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,016$). Buna göre bu fark; il-köy ($p=0,015$), ilçe-köy ($p=0,019$) puan ortalamaları arasındadır.

Doğum yerine göre YATÖ toplam ölçek puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,021$). Buna göre bu fark; il-köy puan ortalamaları arasındadır ($p=0,015$).

Öğrencilerin aile tipine göre YATÖ yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,003$).

Aile tipine göre YATÖ yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,042$).

Öğrencilerin; cinsiyet ve medeni duruma göre YATÖ toplam ve alt ölçek puanları açısından; okumakta oldukları sınıf, aile tipine göre YATÖ ölçek toplam puanı ve yaşamını sınırlama alt ölçek puanı arasında, doğum yerine göre YATÖ yaşlıya yönelik olumlu ve olumsuz ayrımcılık alt ölçek puan ortalamaları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır (her biri için $p>0,05$).

Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını etkileyebilecek çeşitli faktörlere ilişkin YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamaları Tablo 3'te yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin hastanede yaşlı bireyle çalışma durumu ile YATÖ yaşının yaşamını sınırlama alt ölçek puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,029$).

Yaşlı bireyle çalışmayı isteme durumu ile YATÖ yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamaları ($p<0,001$), yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalamaları ($p=0,017$) ve toplam ölçek puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,001$).

Öğrencilerin düzenli olarak yaşlı bir bireyle görüşme durumuna göre YATÖ yaşının yaşamını sınırlama puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,045$).

Yaşlı tutumuna göre YATÖ yaşının yaşamını sınırlama puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,001$). Buna göre bu fark; sevecen, sıcak kanlı- gergin, öfkeli grup puan ortalamaları arasındadır ($p=0,011$).

Yaşlı tutumuna göre YATÖ yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,001$). Buna göre bu fark; sevecen, sıcak kanlı-soğuk, mesafeli grup puan ortalamaları arasındadır ($p=0,002$).

Yaşlı tutumuna göre YATÖ yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p=0,047$). Buna göre bu fark; sevecen, sıcak kanlı- gergin, öfkeli ($p=0,042$), soğuk, mesafeli- gergin, öfkeli ($p=0,044$) grup puan ortalamaları arasındadır.

Yaşlı bireylerin gösterdikleri tutum ile öğrencilerin YATÖ toplam ölçek puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,001$). Buna göre bu fark; sevecen, sıcakkanlı- soğuk, mesafeli ($p=0,002$), sevecen, sıcak kanlı- gergin, öfkeli ($p<0,001$) grup puan ortalamaları arasındadır.

Tablo 2. Öğrencilerin YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamalarının sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı (n=851)

Sosyodemografik özellikler	n (%)	Yaşının yaşamını sınırlama Ort±SS	Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık Ort±SS	Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık Ort±SS	Toplam Ort±SS
Sınıf					
Birinci Sınıf	245(%28,8)	32,71±4,64	30,55±5,35	17,61±3,57	80,86±8,70
İkinci Sınıf	264(%31,1)	33,14±4,68	29,92±5,52	17,94±3,37	81,00±8,07
Üçüncü Sınıf	237(%27,8)	32,49±4,86	29,01±6,07	18,65±3,60	80,15±9,23
Dördüncü Sınıf	105(%12,3)	33,84±4,79	30,03±5,26	17,61±3,39	81,48±8,79
p*		0,071	0,027	0,005	0,550
Cinsiyet					
Kadın	573(%67,3)	32,95±4,71	29,65±5,45	18,08±3,47	80,68±8,63
Erkek	278(%32,7)	32,86±4,81	30,30±5,95	17,84±3,61	81,00±8,77
p**		0,769	0,113	0,353	0,611
Medeni durum					
Bekar	830(%97,5)	32,91±4,71	29,87±5,54	18,00±3,5	80,78±8,66
Evli	21(%2,5)	33,19±6,16	29,48±8,43	18,19±4,26	80,86±9,44
p**		0,840	0,834	0,804	0,968
Doğum Yeri					
İl	531(%62,4)	32,79±4,96	29,64±5,52	17,98±3,62	80,42±32,79
İlçe	244(%28,7)	32,73±4,41	29,96±5,72	18,06±3,29	80,75±32,73
Köy	76(%8,9)	34,41±3,98	31,04±5,91	17,93±3,52	83,38±34,41
p*		0,016	0,122	0,946	0,021
Aile tipi					
Çekirdek Aile	711(%83,5)	32,92±4,77	29,61±5,58	18,11±3,48	80,64±8,67
Geniş aile	140(%16,5)	32,92±4,64	31,13±5,66	17,45±3,66	81,5±8,67
p**		0,997	0,003	0,042	0,284

*p:Tek Yönlü Varyans Analizi **p: Student's t test, Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

TARTIŞMA

Çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerinin yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırma bulgularımızla paralel olarak literatürde hemşirelik öğrencilerinin yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip olduklarına dair birçok çalışma bulunmaktadır (23-27). Günümüzde modern yaşamın getirdiği yaşam tarzı değişikliklerine rağmen kültürümüzde yaşlı bireylere saygı, önemini halen koruyan öncelikli toplumsal bir değer olarak gözlenmektedir. Çalışmamızda öğrencilerin yaşlıya yönelik memnuniyet verici düzeyde olumlu tutuma sahip olmaları; yaşlıya değer verme temel kültüründe yetişmeleri ile düzeyi net olarak değerlendirilemeye de aldıkları hemşirelik eğitimden kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmada birinci sınıfta okuyan öğrencilerin üçüncü sınıfta okuyan öğrencilere göre; yaşlı bireylere yönelik daha olumlu ayrımcılık ve daha az olumsuz ayrımcılık tutumuna sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışmamızın aksine hemşirelik lisans eğitimi boyunca sınıflara göre yaşlı ayrımcılığına yönelik tutum konusunda fark olmayan bazı çalışmalar (23) olmakla birlikte bazı çalışmalarda da lisans eğitiminde yıl arttıkça olumlu tutumun arttığı belirtilmektedir (24,28,29). Uysal ve ark. (25) çalışmalarında yaşlıya yönelik olumsuz tutum, sınıf arttıkça artmıştır. Bu sonuç birinci sınıfta okuyan öğrencilerin henüz yaşlı bireylere ilişkin eğitim almadan ve bakım verme deneyimine sahip olmadan, var olan olumlu bir tutumla hemşirelik eğitimine başladıklarını göstermektedir. Bununla birlikte ikinci ve üçüncü sınıfta

okuyan öğrencilerin görece olumsuz tutumunun eğitim sürecinde öğrenme yaşantılarında çeşitli olumsuz etkilenmelerinin olduğunu, bunun tutumlarına yansiyebileceği dördüncü sınıftaki görece yükselme ise hasta yaşlı bireylere bakım verme deneyimi ile birlikte tutumlarında olumluya dönük bir etkilenmeyi akla getirmektedir. Literatürde tutumda bir değişikliğin görülmediği ya da olumsuz olduğu çalışmalar ile bizim çalışmamız birlikte ele alındığında ise; öğrencilerin yaşlı ile ilgili tutum geliştirmesinde eğitimin etkisi olduğunu ancak bireylerin tutumunu etkileyen tek faktörün eğitim olmadığı düşünülebilir.

Araştırmada köyde doğan öğrencilerin yaşının yaşamını sınırlama puan ortalamasının ve yaşlıya yönelik ayrımcılık toplam puan ortalamasının anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Yılmaz ve Özkan (30) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmasında da köyde doğanların yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Köyde doğan öğrencilere ilişkin bu farkın nedeni; modern yaşamın zorlu koşullarının köylerde yaşanmaması ve geniş aile yapısının ailenin yaşlı üyelerine olumlu etkilerinin köylerde hala sürdürülebilir olması ile köylerde yaşlıların daha özgür olmaları, diğer bireylerle daha fazla iletişime geçerek olumlu etkileşimde bulunma ve paylaşım yapma şansına sahip olmaları olabilir.

Araştırmada, geniş ailede yaşayan öğrencilerin yaşlılara karşı daha olumlu ayrımcılık tutumu gösterdikleri belirlenmiştir. Geniş aile bir önceki kuşakla birlikte yaşanan aile biçimi olduğundan, bu aile biçiminde genç

Tablo 3. Öğrencilerin YATÖ toplam puan ve alt boyut puan ortalamalarının tutumlarını etkileyebilecek bazı etmenlere göre dağılımı (n = 851)

Tutumları Etkileyebilecek Etmenler	n (%)	Yaşının yaşamını sınırlama Ort±SS	Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık Ort±SS	Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık Ort±SS	Toplam Ort±SS
Yaşlı ile yaşama					
Evet	383(%45,0)	32,77±4,92	30,07±5,67	17,89±3,66	80,72±8,7
Hayır	468(%55,0)	33,05±4,6	29,69±5,58	18,1±3,39	80,84±8,65
p**		0,389	0,336	0,379	0,838
Düzenli görüşülen yaşlı					
Evet	654(%76,9)	33,10±4,74	29,90±5,65	18,03±3,45	81,03±8,36
Hayır	197(%23,1)	32,32±4,72	29,73±5,52	17,92±3,73	79,97±9,61
p**		0,045	0,702	0,704	0,133
Görüşülen sıklık					
Haftada Bir	343(%41,1)	32,72±4,98	30,16±5,70	18,21±3,5	81,09±8,82
İki haftada bir	98(%11,8)	32,84±4,61	29,02±5,53	18,18±3,21	80,04±7,95
Ayda bir	190(%22,8)	33,31±4,51	29,45±5,63	18,19±3,58	80,95±8,31
Diğer, 2 günde 1	203(%24,3)	32,99±4,58	30,16±5,51	17,61±3,48	80,75±8,87
p*		0,580	0,190	0,213	0,755
Yaşlı tutumu					
Sevecen, sıcak kanlı	731(%87,4)	33,13±4,62	30,19±5,53	18,10±3,47	81,42±8,32
Soğuk, mesafeli	67(%8,0)	31,60±5,16	27,61±5,81	18,30±3,46	77,51±8,74
Gergin, öfkeli	13(%1,6)	29,08±5,95	26,69±4,55	15,54±3,99	71,31±8,65
Diğer	25(%3,0)	32,48±5,01	27,72±6,35	17,48±3,36	77,68±11,57
p*		0,001	<0,001	0,047	<0,001
Yaşlı ile çalışma					
Evet	534(%62,7)	33,19±4,62	29,77±5,55	18,08±3,51	81,05±8,58
Hayır	317(%37,3)	32,46±4,91	30,01±5,75	17,86±3,53	80,33±8,82
p**		0,029	0,551	0,378	0,245
Yaşlı ile çalışma isteği					
Evet	532(%62,5)	33,10±4,81	30,55±5,63	18,23±3,43	81,88±8,72
Hayır	319(%37,5)	32,62±4,63	28,71±5,42	17,63±3,62	78,96±8,28
p**		0,154	<0,001	0,017	<0,001
Yaşlılığa ilişkin eğitim alma durumu					
Evet	252(%29,6)	32,77±4,79	29,70±6,05	18,21±3,54	80,68±8,63
Hayır	599(%70,4)	32,98±4,73	29,93±5,43	17,91±3,50	80,83±8,69
p**		0,539	0,596	0,263	0,821

* p:Tek Yönlü Varyans Analizi, ** p: Student's t test, Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma

birey yaşlılarla iletişime ilişkin deneyimler yaşamakta bu da yaşlıya ilişkin tutumunu etkileyebilmektedir. Bunun yanı sıra yaşlı bireylerle yaşayan genç birey yaşlılığı yaşam sürecinin bir parçası olarak görmekte olumlu tutum ve bakış açısı kazanabilmektedir. Ancak yapılan çalışmalarda, aile tipi ile yaşlı ayrımcılığı arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır (23,24,30).

Araştırmada, düzenli olarak bir yaşlı ile görüşen öğrencilerin, yaşının yaşamını sınırlama puanı anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Yaşlı bireylerin gösterdiği tavırlar öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını etkilemiştir. Kuşak farkı düşünüldüğünde araştırmaya katılan öğrencilerin kendilerinden yaşça büyük ve kuşak olarak farklı yaşlı bireylerin tavırlarından etkilenerek tutum geliştirmeleri beklenebilecek bir sonuçtur.

Araştırmada hastanede yaşlı bir bireye bakım veren öğrencilerin yaşının yaşamını sınırlama alt ölçek puan ortalamasının bakım vermeyenlerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Altay ve Aydın'ın (24) hemşirelik öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında yaşlı bireye

bakım verenlerin vermeyenlerden daha düşük puana sahip olduğu belirtilmiştir. Yılmaz ve İnce'nin (29), Canlı Özer ve Terkeş'in (27) hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarda da puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Hastanede bakım verilen yaşlı bireyin mevcut sağlık durumunun bireylerin tutumu üzerine etki yapması muhtemeldir. Çalışmalar arasındaki farkın nedeni; öğrencilerin bakım verdiği dönemdeki yaşlı bireylerin mevcut sağlık durumlarından olumsuz yönde etkilenmeleri olabilir.

Araştırmada, yaşlı bireylerle çalışmak isteyen öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık, yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık ve toplam ölçek puan yönünden olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Altay ve Aydın'ın (24) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmasında da; yaşlı bireylerle çalışmak isteyen öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve toplam ölçek puanı yönünden olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Canlı Özer ve Terkeş'in (27) hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmasında ise; yaşlı bireylerle çalışma isteği yaşının yaşamını sınırlama, yaşlıya

yönelik olumsuz ayrımcılık alt ölçeklerini anlamlı olarak etkilemiştir.

Genel olarak öğrencilerin yaşlı bireylere yönelik olumlu bir tutuma sahip olması, yaşlı bireye bakım verme isteğini açıklar niteliktedir. Öğrencilerin yeterli deneyimleri olmamasına rağmen, yaşlı bireye bakım vermeyi istemeleri var olan olumlu tutumlarından kaynaklanıyor olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Bununla birlikte; birinci sınıfta olan, köyde doğan, geniş aileye sahip, düzenli olarak yaşlıyla görüşen, yaşamındaki yaşlının tutumunu sevecen olarak değerlendiren ve hemşire olarak çalışırken yaşlıya bakım vermek isteyenlerin daha olumlu ayrımcılık puanına sahip oldukları belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda; hemşirelik lisans eğitiminde öğrencilerde var olan olumlu tutumun korunması, iki ve üçüncü sınıfta yaşlıya yönelik olumlu tutumu artırıcı aktivitelere ve yaşlı izlemi ve bakımı verebilecekleri öğrenim yaşantılarına yer verilmesi önerilebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Türkiye’de sadece bir üniversitenin hemşirelik bölümünde gerçekleştirildiğinden sadece yapıldığı gruba genellenebilir. Tüm bölgeleri kapsayan bir çalışma olmaması yönü bu çalışmanın sınırlılığıdır.

KAYNAKLAR

1. Arslantaş D. Halk sağlığı bakışıyla evde bakım hizmetleri; durum tespiti. Aslan D, Ertem M. Editörler, Yaşlı sağlığı: sorunlar ve çözümler. Ankara: Palme Yayıncılık; 2012. s.80.
2. Samancı Tekin Ç, Kara F. Dünyada ve Türkiye’de yaşlılık. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi. 2018; 3(1): 219-29.
3. World Health Organization [Internet]. Men ageing and health achieving health across the life span. [Updated: 2019 February 2; Cited: 01.21.1999]. Available from: <https://www.who.int/ageing/publications/men/en>.
4. Yıldırım T, Cankurtaran M. Geriatri gündüz hastanesi, yaşlı kreşleri, hafıza klinikleri. Arıoğul S, editör, Geriatri ve Gerontoloji. Ankara: Mn Medikal ve Nobel; 2006.
5. World Health Organization [Internet]. World report on ageing and health, 2015 [Updated: 2019 February 2; Cited: 03.11.2016]. Available from: <http://www.who.int/topics/ageing/en>.
6. Eurostat [Internet]. Population structure and ageing, Eurostat Statistics Explained. [Updated: 2019 February 2; Cited: May 2018]. Available from: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing.
7. Türkiye İstatistik Kurumu [Internet]. 2013. Demografik Göstergeler [Son güncelleme tarihi: 21/02/2018, Erişim tarihi: 07.02.2019]. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>.
8. Vefikuluçay Yılmaz D, Terzioğlu F. Yaşlı ayrımcılığı ve hemşirelik. Türkiye Klinikleri J Nurs Sci. 2010; 2(2): 137-44.

9. Buz S. Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 2015; 14(53): 268-78.
10. Kim IH, Noh S, Chun H. Mediating and moderating effects in ageism and depression among the Korean elderly: the roles of emotional reactions and coping reponses. Osong Public Health Res Perspect. 2016; 7(1): 3-11.
11. Angus J, Reeve P. Ageism: a threat to “Aging Well” in the 21st Century. The Journal of Applied Gerontology. 2006; (25)2: 137-52. doi: 10.1177/0733464805285745
12. Schroyen S, Missotten P, Jerusalem G, Gilles C, Adam S. Ageism and caring attitudes among nurses in oncology. International Psychogeriatrics. (2016); 28(5): 749-57. doi:10.1017/S1041610215001970
13. Kearney N, Miller M, Paul J, Smith K. Oncology healthcare professionals' attitudes toward elderly people. Ann Oncol. 2000; 11(5): 599-601.
14. Centre for Policy on Ageing [Internet]. Ageism and age discrimination in primary and community health care in the United Kingdom [Cited: February–April 2019, Updated: May – November 2009]. Available from: http://www.cpa.org.uk/information/reviews/CPA-ageism_and_age_discrimination_in_primary_and_community_health_care-report.pdf
15. Uçun Y, Mersin S, Öksüz E. Gençlerin yaşlı bireylere karşı tutumu. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2015; 8(37): 1143-9.
16. Erdemir F, Kav S, Cıtak EA, Hanoglu Z, Karahan A. A Turkish version of Kogan's attitude toward older people (KAOP) scale: Reliability and validity assessment. Arch Gerontol Geriatr. 2011; 52(3): e162-5. doi: 10.1016/j.archger.2010.10.019.
17. Türgay AS, Şahin S, Aykar FŞ, Sari D, Badir A, Özer CZ. Attitudes of Turkish nursing students toward elderly people. European Geriatric Medicine. 2015; 6(3): 267-70.
18. Lambrinou E, Sourtzi P, Kalokerinou A, Lemonidou C. Attitudes and knowledge of the Greek nursing students towards older people. Nurse Educ Today. 2009; 29(6): 617-22.
19. Hobbs C, Dean CM, Higgs J, Adamson B. Physiotherapy students' attitudes towards and knowledge of older people. Aust J Physiother. 2006; 52(2): 115-9.
20. Usta YY, Demir Y, Yönder M, Yıldız A. Nursing students' attitudes toward ageism in Turkey. Arch Gerontol Geriatr. 2012; 54(1): 90-3.
21. Yılmaz Vefikuluçay D, Terzioğlu F. Development and psychometric evaluation of ageism attitude scale among the university students. Turkish Journal of Geriatrics. 2011; 14(3): 259-68.
22. Yazıcı SÖ, Kalaycı I, Kaya E, Tekin A. Yaşlı bakım programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. 2015; 2: 77-87.
23. Çilingir D, Bulut E, Hintistan S. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2017; 10(3): 137-43.

24. Altay B, Aydın T. Evaluation of the attitudes of nursing students towards ageism. *Journal of Education and Research in Nursing*. 2015; 12(1): 11-8.
25. Uysal G, Beydağ KD, Şensoy F, Özaydın N, Kıyak M. Attitudes of students who receive health education in a foundation university regarding age discrimination. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2014; 152: 430-4.
26. Cinar D, Karadakovan A, Karaca Sivrikaya S. Investigation of the attitudes of university students to discrimination of the elderly. *North Clin Istanbul*. 2018; 5(1): 25-30.
27. Canlı Özer Z, Terkeş N. Evaluation of nursing students' attitudes towards ageism in Turkey. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2014; (116): 2512-5.
28. Kulakcı H. Hemşirelik lisans programı birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin düşüncelerinin ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Elektronik Dergisi*. 2010; 3(1): 15-22.
29. Yılmaz MÇ, İnce FZ. Relationship between nursing and elderly care students' attitudes towards ageism. *Belitung Nursing Journal*. 2017; 3(4): 281-96.
30. Yılmaz E, Özkan S. Attitudes of nursing students towards ageism. *Maltepe University e-Journal of Nursing Science and Art*. 2010; 3(2): 36-53.